

ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ НА ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

(Представлено д.е.н., доц. Грицишеним Д.О.)

Було проведено дослідження наукових праць з позиції формування та розвитку організаційно-методичних положень обліково-аналітичного забезпечення управління господарською діяльністю підприємства в умовах надзвичайних ситуацій, що дозволило зробити висновок про комплексний характер досліджень проблем теорії, методології та економічного аналізу підприємств різних галузей національного господарства. Розглянуто підходи до сутності та складу методів економічного аналізу, на основі чого було представлено склад методичних прийомів економічного аналізу, що виокремлюються вченими. При оцінці впливу наслідків надзвичайних ситуацій необхідним є визначення їх впливу на показники економічного аналізу, таким чином, виникла потреба у визначенні напрямків зміни результуючого показника в результаті надзвичайних ситуацій, через ідентифікацію його складових, на які можуть вплинути надзвичайні ситуації. Проаналізувавши дані, було виявлено, що наслідки надзвичайних ситуацій впливають на показники економічного аналізу господарської діяльності та можуть зумовити зміни в управлінських рішеннях внутрішніх та зовнішніх користувачів.

Ключові слова: надзвичайна ситуація; наслідки надзвичайних ситуацій; економічний аналіз; аналітичні показники.

Постановка проблеми. Система економічного аналізу господарської діяльності підприємства є особливою складовою формування інформаційного простору управління, адже має практичну спрямованість щодо удосконалення його методів. З даного приводу О.В. Олійник зазначає, що «економічний аналіз як прикладна функціональна наука має міцний взаємозв'язок із практикою; вивчає, розробляє, удосконалює методи отримання, обробки інформації про економічні явища та процеси, їх становлення та розвиток. Практика тут є джерелом пізнання, адже існування економічного аналізу як науки спричинено потребами практики; є основою пізнання, його рушійною силою – пронизуючи весь процес наукового пізнання, починаючи від емпіричного його рівня і до побудови абстрактних теорій, постійний рух від конкретного до абстрактного і у зворотному напрямку; фундаментальним спрямуванням (метою у загальному розумінні) – наукове пізнання відбувається не заради самого себе, а для забезпечення регулювання економічних явищ і процесів, їх розвитку, підсилення позитивних тенденцій і нівелювання негативів; є складовою критерію істинності та цінності отриманого знання – перевірка знання на істинність є складним і неоднозначним процесом, враховуючи постійну динамічність економічного середовища» [24, с. 292]. Із зазначеної ролі економічного аналізу в системі управління діяльністю випливає його значення в оцінці всіх факторів впливу на її ефективність та результативність, що зумовлює врахування наслідків надзвичайних ситуацій.

Аналітичне забезпечення управління господарською діяльністю підприємства в умовах надзвичайних ситуацій має надати оцінку впливу їх наслідків на окремі об'єкти управління. Сучасні методики економічного аналізу не дозволяють оцінити вплив надзвичайних ситуацій на показник техніко-економічного аналізу, а отже, сформована інформація на основі існуючих підходів не повною мірою окреслює стан господарської діяльності. Саме тому актуалізується питання розробки методичних положень економічного аналізу оцінки впливу наслідків надзвичайних ситуацій на фінансово-економічний стан підприємства. Це пов'язано з тим, що «найбільш ефективний вплив на зміну і розвиток економічних явищ та процесів в умовах демократизації систем управління і менеджменту буде досягатися у тому випадку, коли будуть виваженими та всесторонньо обґрунтованими і переконливими їх регулятори. Системні аналітичні обґрунтування кількісного та якісного виміру їх дієвості у конкретному економічному середовищі є необхідною і достатньою умовою запровадження і поширення. Сукупність такого аналітичного інструментарію не регламентується, проте, переконливість його дії у гармонізації суспільних, корпоративних та особистих інтересів є незаперечною» [20, с. 172].

Крім того, система економічного аналізу дозволяє управляти як наслідками так і їх причинами. З даного приводу погоджуємося з такою тезою: «в умовах ринку суб'єкт господарювання самостійно приймає управлінські рішення, і це відбувається при невизначеності зовнішнього і внутрішнього фінансово-господарського середовища суб'єкта господарювання, тому виникають ризики, спричинені відхиленнями фактичних результатів від запланованих. При дії будь-якого ризику можуть проявлятися

негативні наслідки, в результаті чого виникає необхідність розробки кожним суб'єктом господарювання системи заходів, спрямованих на максимально можливе скорочення небажаних наслідків» [6, с. 106].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми теорії, методології, методики, організації економічного аналізу господарської діяльності суб'єктів господарювання при різних економічних умовах та під впливом сучасних економічних теорій були досліджені та вирішені в докторських дисертаціях вітчизняних вчених, зокрема: О.М. Галенко, О.А. Зоріна, Т.М. Ковальчук, І.Д. Лазарішина, О.В. Олійник, І.М. Парасій-Вергуненко, Л.О. Примостка

Метою статті є обґрунтувати вплив наслідків надзвичайних ситуацій на показники економічного аналізу господарської діяльності підприємства.

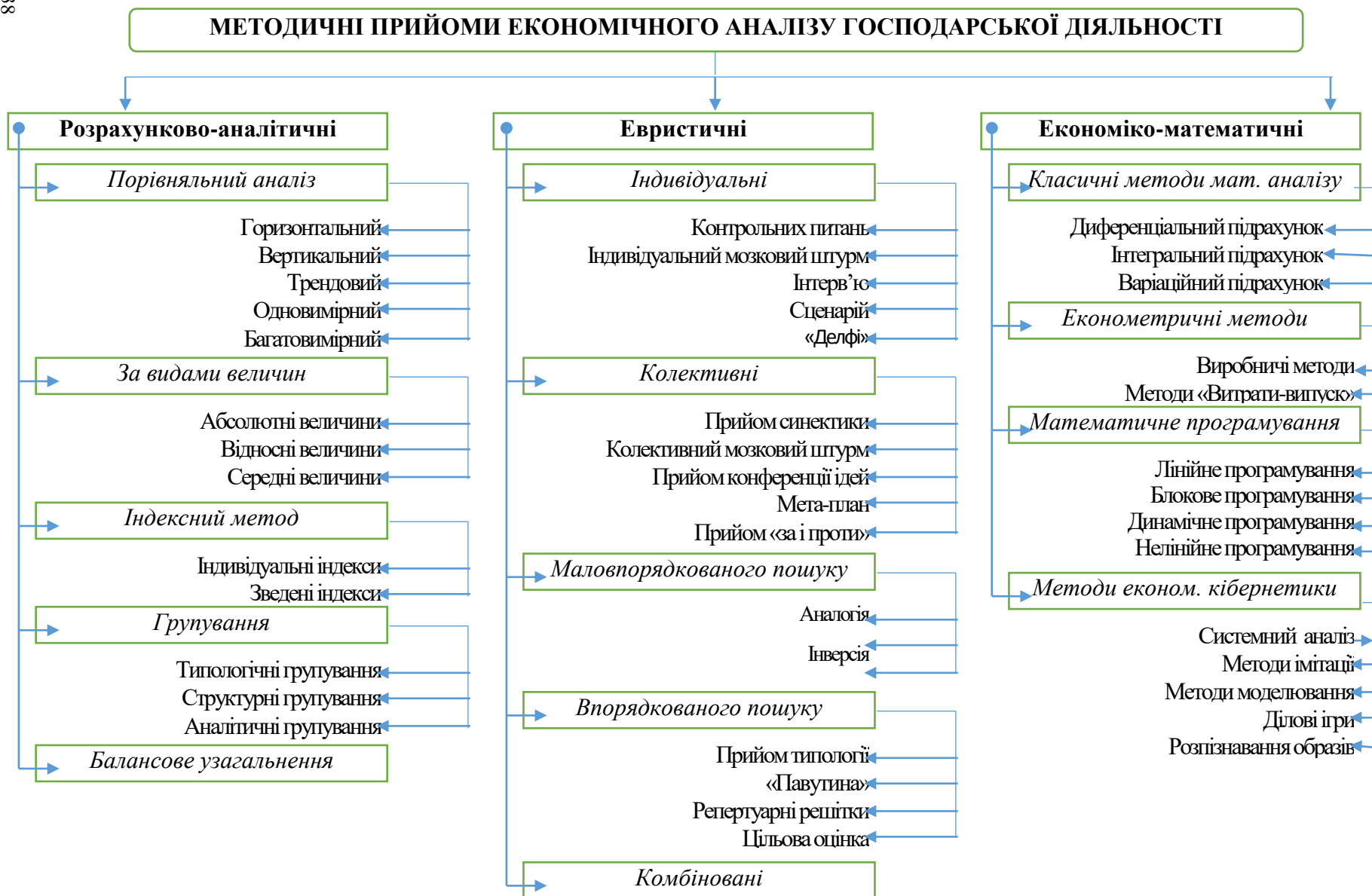
Викладення основного матеріалу. Система економічного аналізу є динамічною, а тому постійно розвивається під впливом економічної реальності функціонування підприємства та його зовнішнього середовища. Саме тому є потреба в постійному удосконаленні його методології відносно потреб практики. Олійник О.В. зазначає, що «розвиток економічного аналізу як прикладної функціональної науки пов'язаний з удосконаленням його методології, розробкою спеціальних методів дослідження. Розвиток методології знаходиться у нерозривному зв'язку і супроводжується розширенням та поглибленням обсягів пізнання, зміною засобів пізнання, змісту визначальних категорій та понять, трансформацією культурно-ціннісних орієнтирів. Питання методології, методів, прийомів економічного аналізу є однією з тих сфер, де співіснують різноманітні, іноді протилежні за своїм змістом позиції. Дискусійним залишається чітке розмежування та підпорядкованість таких понять, як метод, спосіб, прийом, технологія, процедура; не забезпечується системний підхід до розкриття змісту понять предмет, метод, завдання економічного аналізу; залишається відкритим питання формування науково обґрунтованої класифікації методів, прийомів економічного аналізу» [24].

Виконання існуючих та нових завдань системи управління господарською діяльністю є можливим, адже економічний аналіз має ряд особливостей в системі управління. Так, специфікою економічного аналізу господарської діяльності підприємств є те, що дана підсистема управління є вищим рівнем формування інформаційного простору прийняття рішень, адже дозволяє: - ідентифікувати взаємозв'язки між різними процесами господарської діяльності підприємства, фактично, змоделювати всю сукупність господарських операцій та вплив на них факторів зовнішнього середовища в аналітичних показниках; - моделювати параметри господарської діяльності підприємства для забезпечення досягнення стратегічних цілей управління; - обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки у вихідних та результуючих параметрах господарської діяльності підприємства.

Для забезпечення формування інформаційного простору управління господарською діяльністю в умовах надзвичайних ситуацій, в частині впливу на аналітичні показники пропонуємо розширити напрямки використання методів. Так, розширення механізму використання методів економічного аналізу є цілком можливим та науково обґрунтованим на сьогодні. Латипова О.В. зазначає, що «основною особливістю наукового інструментарію економіко-екологічного аналізу є: по-перше, його відкритість, тобто активне використання і творча переробка прийомів дослідження із суміжних галузей (математики, статистики, кібернетики, мікро- і макроекономіки тощо); по-друге, його мобільність та відсутність чіткої регламентації по застосуванню. Для різних видів економіко-екологічного аналізу (ретроспективного, оперативного і перспективного), залежно від цільової спрямованості, специфіки господарської діяльності тощо, застосовуються різні комбінації розрахункових методів: аналітичних та економічної кібернетики. До аналітичних належать емпіричні методи (спостереження, вимірювання, реєстрація, предметне моделювання); угруповань; порівняння; індексний; балансовий метод. До методів економічної кібернетики - системний аналіз і математичне моделювання» [17, С. 56–57].

Під методом економічного аналізу варто розуміти сукупність прийомів та способів оцінки причинно-наслідкових зв'язків у господарській діяльності під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, що дозволяють забезпечити пізнання, вимірювання, визначення факторів економічних явищ мікроекономічного рівня. Склад методичних прийомів економічного аналізу сьогодні налічує велику кількість, що дає можливість оцінити різні сторони господарської діяльності підприємства. Для розробки системи оцінки впливу наслідків надзвичайної ситуації на господарську діяльність підприємства є можливою ідентифікація існуючих методів економічного аналізу та обґрунтування механізму фактору надзвичайної ситуації та результуючий показник. На рисунку 1 зображено склад методичних прийомів економічного аналізу, що виокремлюється вченими.

Отже, система економічного аналізу враховує сукупність методичних прийомів, за допомогою яких вивчається стан господарської діяльності підприємства. Основними видами методичних прийомів є: розрахунково-аналітичні, евристичні та економіко-математичні. Розрахунково-аналітичні – це методичні прийоми економічного аналізу, окрім зазначених вище груп, поділяються на основні та спеціалізовані. Для оцінки розвитку або зміни економічних явищ застосовуються основні методичні прийоми, а для визначення ступеня залежності економічних явищ від різних факторів використовуються спеціалізовані.

*Довідка: розроблено автором на основі [24], [16], [21]

Рис. 1. Склад методичних прийомів економічного аналізу

Економіко-математичні методи дозволяють зобразити економічні явища у вигляді математичної моделі, що дозволяє імітувати їх поведінку під час зміни ситуацій. Прикладом може слугувати моделювання господарської діяльності або її властивостей за зміни внутрішнього або зовнішнього середовища функціонування підприємства. Математичні методи є досить поширені при оцінці різного роду економічних ризиків та їх наслідків.

Евристичні прийоми здебільшого пов'язані з експертними оцінками економічних явищ, що дозволяє отримати нові знання про стан господарської діяльності. Зазначені методи є міждисциплінарними, а тому їх використовують у різних науках та сферах практичної діяльності.

Зазначені методичні прийоми застосовуються для об'єктів, що пов'язані із наслідками надзвичайних ситуацій та їх впливом на фінансовий стан та економічний потенціал підприємства. Саме тому вплив надзвичайних ситуацій на господарську діяльність пропонуємо вивчати через існуючі показники, з їх коригуванням на систему факторів, пов'язаних за наслідками надзвичайних ситуацій. У межах визначених нами груп об'єктів, що пов'язані із наслідками надзвичайних ситуацій, пропонуємо визначити можливість їх впливу на результуючі показники. Залежно від зазначених об'єктів, можна визначити такі напрямки економічного аналізу: оцінка ефективності використання основних засобів; оцінка ефективності використання оборотних активів; оцінка ефективності процесу виробництва.

Надамо характеристику зазначеним напрямкам економічного аналізу через визначення методичних прийомів, які використовуються в системі економічного аналізу господарської діяльності підприємства.

Для оцінки ефективності використання основних засобів використовуються такі розрахунково-аналітичні методичні прийоми, зокрема, індексний метод: *фондовіддача*; *фондомісткість*; *фондоозброєність*; *коефіцієнт зношеності*; *коефіцієнт придатності*; *коефіцієнт оновлення*; *коефіцієнт вибуття*; *коефіцієнт приросту*; *частка активної частини основних засобів*; *частка пасивної частини основних засобів*.

Оцінка ефективності використання оборотних активів здійснюється на основі використання таких показників: коефіцієнт оборотності (характеризує розмір чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), у розрахунку на одну гривню оборотних активів, та розраховується як відношення чистої виручки від реалізації до середньої вартості оборотних активів), тривалість одного обороту оборотних активів (вказує на тривалість одного обороту оборотних засобів у днях і визначається та розраховується за формулою $T \text{ об.} = 360 / K \text{ об.}$), коефіцієнт покриття (є показником загальної ліквідності та розраховується як співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань).

Оцінка ефективності процесу виробництва передбачає використання таких показників: рентабельність продукції (вказує, яку суму прибутку отримано з 1 грн. понесених витрат), рентабельність операційної діяльності (вказує, яку суму прибутку отримано від операційної діяльності з 1 грн. операційних витрат), рентабельність виробництва (вказує, яку суму прибутку отримано від операційної діяльності з 1 грн. витрат виробництва), рентабельність господарської діяльності (вказує, яку суму прибутку від господарської діяльності отримано з 1 грн. загальних витрат), матеріаломісткість («є узагальнюючим вартісним показником, визначається як співвідношення суми матеріальних витрат до вартості виготовленої продукції і вказує, скільки матеріальних витрат розраховано на кожну гривню виготовленої продукції» [24]), матеріаловіддача («це обернений до матеріаломісткості показник, що характеризує вихід продукції з кожної гривні витрачених матеріальних ресурсів і розраховується як співвідношення вартості продукції до суми матеріальних витрат» [24]), трудомісткість (визначається як відношення виробничих витрат на оплату праці до обсягу випущеної продукції за певний період).

Таким чином, для оцінки впливу наслідків надзвичайних ситуацій необхідним є визначення їх впливу на зазначені показники. Використання суто факторного аналізу не дозволить отримати всієї необхідної інформації, адже відсутні базові показники, від яких аналітик має відштовхуватися. Для цього є потреба у визначенні напрямків зміни результуючого показника в результаті надзвичайних ситуацій через ідентифікацію його складових, які можуть виникнути у надзвичайних ситуаціях (табл. 1).

Зображені у таблицях дані засвідчують те, що наслідки надзвичайних ситуацій впливають на показники економічного аналізу господарської діяльності та можуть зумовити зміни в управлінських рішеннях внутрішніх та зовнішніх користувачів. Неврахування впливу наслідків надзвичайних ситуацій на результуючі показники економічного аналізу фактично знижує якість інформаційного забезпечення управління господарською діяльністю.

Вплив наслідків надзвичайних ситуацій на аналітичні показники щодо оцінки використання основних засобів

Показник	Складові розрахунку	Вплив надзвичайних ситуацій
Фондовіддача	Обсяг товарної (валової) продукції Середньорічна вартість основних засобів Середня за списком чисельність працівників	В результаті надзвичайних ситуацій зменшення показника середньої вартості основних засобів збільшить показник фондовіддачі та зменшить фондомісткість, фондоозброєність. Тому для користувача потрібно оцінити вплив зміни вартості в результаті надзвичайних ситуацій на зазначені показники
Фондомісткість		
Фондоозброєність		
Коефіцієнт зношеності	Сума зносу на дату балансу Вартість основних засобів на дату балансу	Зменшення вартості основних засобів у результаті надзвичайних ситуацій призведе до збільшення показника, тому є потреба в інформації про вплив наслідків на його зміну
Коефіцієнт придатності	Залишкова вартість основних засобів Первісна вартість основних засобів	Коефіцієнт придатності при зменшенні вартості основних засобів буде зменшений
Коефіцієнт оновлення	Вартість введених основних засобів Вартість основних засобів на кінець періоду	При зменшенні вартості основних засобів на кінець періоду, в результаті надзвичайних ситуацій збільшиться показник оновлення
Коефіцієнт вибуття	Вартість основних засобів, що вибули Вартість основних засобів на початок періоду	Варто окремо розраховувати для основних засобів, що вибули в результаті надзвичайних ситуацій
Коефіцієнт приросту	Сума приросту основних виробничих засобів Вартість основних виробничих засобів на початок періоду	Сума приросту основних засобів може бути пов'язана з ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій. Тобто є потреба розрахунку за об'єктами, що були втрачені або пошкоджені
Частка активної частини основних засобів	Вартість основних засобів, що використовуються в господарській діяльності Вартість основних засобів на кінець періоду	Вартість основних засобів на кінець періоду може зменшитися в результаті їх втрати або пошкодження від надзвичайних ситуацій, у свою чергу, активна частина також зменшується. Тому є потреба в трансформації зазначеного показника, з урахуванням втрати
Частка пасивної частини основних засобів	Вартість основних засобів, що не використовуються в господарській діяльності Вартість основних засобів на кінець періоду	Зменшення в результаті надзвичайних ситуацій вартості основних засобів на кінець періоду може призвести до збільшення даного показника. Тому необхідно визначити вплив суто надзвичайних ситуацій на результуючий показник

Для забезпечення якісних властивостей обліково-аналітичних систем управління вважаємо за необхідне:

- по-перше, для оцінки впливу наслідків надзвичайних ситуацій на результуючі показники економічного аналізу господарської діяльності та її окремих об'єктів потрібно ідентифікувати показники, що беруться до уваги під час їх розрахунку з позиції їх зміни, у зв'язку з надзвичайними ситуаціями. Зокрема, зменшення середньорічної вартості основних засобів, у зв'язку із втратою або пошкодженням окремих об'єктів; збільшення вартості основних засобів, у зв'язку із ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій (придбання, капітальний ремонт тощо); збільшення кількості виробничих запасів, що були використані через надзвичайні ситуації, у той же час, збільшення вартості браку та зворотних відходів;

- по-друге, здійснюючи аналітичні розрахунки потрібно визначати результуючий показник, з урахуванням наслідків надзвичайних ситуацій та, в подальшому, з їх виокремленням для оцінки впливу саме на результуючий показник. Це дозволить визначити реальне значення результуючого аналітичного показника та його можливе значення, за умови, що надзвичайні ситуації не відбулися б за звітний період;

- по-третє, оцінку впливу надзвичайних ситуацій на аналітичні показники господарської діяльності є можливість здійснити як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам, за умови трансформації звітності, що зображено нами в таблиці 2. Запропоновані форми звітності враховують наслідки надзвичайних ситуацій з позиції впливу на показники господарської діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фактично окреслені наслідки визначають вплив надзвичайних ситуацій на аналітичні показники в частині господарських процесів (придбання, виробництво, реалізація). Оцінивши їх, є можливість сформулювати стратегічно важливі управлінські рішення внутрішніми користувачами та розробити інвестиційні рішення зовнішніми користувачами. В цілому, це дозволить підвищити якісні характеристики обліково-аналітичних систем управління господарською діяльністю. Перспективою подальших досліджень є дослідження організаційно-методичного механізму та порядку застосування інформаційного забезпечення економічного аналізу впливу наслідків надзвичайних ситуацій на господарську діяльність за визначеними напрямками.

Список використаної літератури:

1. *Брадул О.М.* Теорія та методологія бухгалтерського обліку і аналізу діяльності корпорацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / *О.М. Брадул*. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 35 с.
2. *Бурський М.А.* Методика та організація аналізу капіталу акціонерних товариств : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / *М.А. Бурський*. – К. : Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана, 2008. – 20 с.
3. *Гинзбург А.И.* Прикладной экономический анализ / *А.И. Гинзбург*. – СПб. : Питер, 2005. – 320 с.
4. *Гнилицька Л.В.* Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» ; спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / *Л.В. Гнилицька*. – К., 2013. – 40 с.
5. *Гоголь Т.А.* Теоретико-методологічні основи формування аналітичної складової інформаційного забезпечення системи управління підприємств малого бізнесу / *Т.А. Гоголь* // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2013. – № 3. – С. 174–184.
6. *Грицишен Д.О.* Модифікація принципів бухгалтерського обліку в контексті положень сталого розвитку промислових підприємств / *Д.О. Грицишен* // Економічний простір : зб-к наук. праць. – № 100. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2015. – 256 с. – С. 108–124.
7. *Грицишен Д.О.* Обліково-аналітичне забезпечення управління економіко-екологічною безпекою підприємств / *Д.О. Грицишен* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ztu.edu.ua/ua/science/files/autoreferat/aref_Gritsishen_DO.pdf.
8. *Гушко С.В.* Методологічний та організаційний аспекти обліку, аналізу та аудиту в управлінні підприємств гірничо-металургійного комплексу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / *С.В. Гушко*. – К., 2011. – 44 с.
9. *Кантасва О.В.* Бухгалтерський облік і аналіз інноваційної діяльності підприємств: організація і методологія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / *О.В. Кантасва*. – Ж. : ЖДТУ, 2011. – 39 с.
10. *Кіндрацька Л.* Невраховані підходи до трансформації в курсі «Економічний аналіз» / *Л. Кіндрацька* // Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку : зб-к тез Міжнародної науково-практичної конференції, 10–12 жовтня 2006 р. – 192 с. – С. 20.
11. *Корінько М.Д.* Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, організація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / *М.Д. Корінько*. – К. : Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України, 2008. – 36 с.
12. *Костирко Р.О.* Контроль і аналіз в управлінні економічним потенціалом підприємств: методологія та організація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / *Р.О. Костирко*. – К., 2010. – 36 с.
13. *Костюченко В.М.* Методологія й організація обліку і аналізу діяльності юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец.

- 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / В.М. Костюченко. – К., 2008. – 40 с.
14. Крупка Я.Д. Облік і аналіз інвестиційної діяльності підприємств: методологія та організація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.06.04 / Я.Д. Крупка. – Тернопіль : Тернопільська академія народного господарства, 2002. – 32 с.
 15. Лаговська О.А. Розвиток бухгалтерського обліку та аналітичного забезпечення вартісно-орієнтованого управління: теорія, методологія, організація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / О.А. Лаговська. – Ж. : МОНМС України ; ЖДТУ, 2012. – 40 с.
 16. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика : монографія / І.Д. Лазаришина. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
 17. Латыпова О.В. Экономико-экологический анализ деятельности предприятия: теория, методология, методика и организация : дис. на соиск. учен. степ. д.э.н. : спец. 08.00.12 / О.В. Латыпова. – М., 2005. – 298 с.
 18. Левицька С.О. Облік, контроль та аналіз діяльності непадприємницьких організацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / С.О. Левицька. – К., 2005. – 36 с.
 19. Мельниченко О.В. Організація і методологія аналізу і аудиту електронних грошей в банках / О.В. Мельниченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ztu.edu.ua/ua/science/files/autoreferat/aref_Melnichenko_OV.pdf.
 20. Мних Є.В. Аналітичне забезпечення регулювання економічних процесів / Є.В. Мних // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – № 3 (68). – 2013. – С. 168–173.
 21. Мних Є.В. Ефективність інтегрованих обліково-аналітичних систем / Є.В. Мних // Вісник КНТЕУ. – 2013. – № 1. – С. 109–115.
 22. Мних Є.В., Ференц І.Д. Економічний аналіз : навч. посібник / Є.В. Мних, І.Д. Ференц. – Львів : «Армія України», 2000. – 144 с. – С. 28.
 23. Мороз Ю.Ю. Бухгалтерський облік та аналітичне забезпечення моніторингу економічного потенціалу підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / Ю.Ю. Мороз. – Ж. : ЖДТУ, 2012. – 39 с.
 24. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія / О.В. Олійник. – Ж. : ЖДТУ, 2008. – 653 с.
 25. Пархоменко В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку, контролю та аналізу витрат на якість продукції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / В.М. Пархоменко. – Ж. : ЖДТУ, 2011. – 36 с.
 26. Реслер М.В. Обліково-аналітичне забезпечення операційної компоненти фінансового менеджменту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.09 / М.В. Реслер. – Тернопіль : Тернопільський національний економічний університет, 2015. – 40 с.
 27. Тумянц К.А. Моделирование трансформации экономики: проблемы системного и сравнительного анализа / К.А. Тумянц. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 1999. – 24 с.
 28. Чучалов Е.А., Бессонов Н.Н. Приемы экономического анализа / Е.А. Чучалов, Н.Н. Бессонов. – М. : Финансы и статистика, 1988. – 76 с.

References:

1. Bradul, O.M. (2009), *Teorija ta metodologija buhgalters'kogo obliku i analizu dijtal'nosti korporacij*, avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, Kyi'v, 35 p.
2. Burs'kyj, M.A. (2008), *Metodyka ta organizacija analizu kapitalu akcionernyh tovarystv*, avtoref. dys. kand. ekon. nauk, spec. 08.00.09, Kyi'v. nac. ekon. un-t im. V.Get'mana, Kyi'v, 20 p.
3. Ginzburg, A.I. (2005), *Prikladnoj jekonomicheskij analiz*, Piter, SPb., 320 p.
4. Gnilič'ka, L.V. (2013), *Oblikovo-analitične zabezpečennja funkcionuvannja sistemi ekonomichnoï bezpeki pidpriemstva*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09 «Buhgalters'kij oblik, analiz ta audit (za vidami ekonomichnoï dijtal'nosti)», spec. 21.04.02 «Ekonomiczna bezpeka sub'ektiv gospodars'koï dijtal'nosti», Kyi'v, 40 p.
5. Gogol', T.A. (2013), «Teoretiko-metodologichni osnovi formuvannja analitičnoï skladovoï informacijnogo zabezpečennja sistemi upravlinnja pidpriemstv malogo biznesu», *Visnik Chernigivs'kogo derzhavnogo tehnologičnogo universitetu, Ekonomichni nauki*, No. 3, pp. 174–184.
6. Gricishen, D.O. (2015), «Modifikacija principiv buhgalters'kogo obliku v konteksti polozhen' stalogo rozvitku promislovih pidpriemstv», *Ekonomicnij prostir*, zb-k nauk. prac', No. 100, pp. 108–124, PDABA, Dnipropetrovs'k, 256 p.
7. Gricishen, D.O. (2017), *Oblikovo-analitične zabezpečennja upravlinnja ekonomiko-ekologičnoju bezpekoju pidpriemstv*, available at: https://ztu.edu.ua/ua/science/files/autoreferat/aref_Gritishen_DO.pdf
8. Gushko, S.V. (2011), *Metodologičnij ta organizacijnij aspekti obliku, analizu ta auditu v upravlinni pidpriemstv girnično-metalurgijnogo kompleksu*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09 «Buhgalters'kij oblik, analiz ta audit (za vidami ekonomichnoï dijtal'nosti)», Kyi'v, 44 p.
9. Kantaeva, O.V. (2011), *Buhgalters'kij oblik i analiz innovacijnoï dijtal'nosti pidpriemstv: organizacija i metodologija*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, ZhDTU, Zhitomir, 39 p.

10. Kindrac'ka, L. (2006), «Nevrahovani pidhodi do transformacii v kursy «Ekonomichnij analiz», *Teorija i praktika ekonomichnogo analizu: suchasnij stan, aktual'ni problemi ta perspektivi rozvitku*, zb-k tez Mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi konferencii, 10–12 zhovtnja, 192 p.
11. Korin'ko, M.D. (2008), *Kontrol' ta analiz dij'al'nosti sub'ektiv gospodarjuvannja v umovah ii diversifikacii: teorija, metodologija, organizacija*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, Derzh. akad. statistiki, obliku ta auditu Derzhkomstatu Ukraïni, Kyi'v, 36 p.
12. Kostirko, R.O. (2010), *Kontrol' i analiz v upravlinni ekonomichnim potencialom pidpriemstv: metodologija ta organizacija*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, Kyi'v, 36 p.
13. Kostjuchenko, V.M. (2008), *Metodologija j organizacija obliku i analizu dij'al'nosti juridichnoi osobi ta ii dochirnih pidpriemstv jak edinoi ekonomichnoi odinici*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09 «Buhgalters'kij oblik, analiz ta audit (za vidami ekonomichnoi dij'al'nosti)», Kyi'v, 40 p.
14. Krupka, Ja.D. (2002), *Oblik i analiz investicijnoi dij'al'nosti pidpriemstv: metodologija ta organizacija*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.06.04, Ternopil's'ka akademija narodnogo gospodarstva, Ternopil', 32 p.
15. Lagovs'ka, O.A. (2012), *Rozvitok buhgalters'kogo obliku ta analitichnogo zabezpechennja vartisno-orientovanogo upravlinnja: teorija, metodologija, organizacija*, avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, MONMS Ukraïni, ZhDTU, Zhitomir, 40 p.
16. Lazarishina, I.D. (2005), *Ekonomichnij analiz v Ukraïni: istorija, metodologija, praktika*, monografija, NUVGP, Rivne, 369 p.
17. Latypova, O.V. (2005), *Jekonomiko-jekologicheskij analiz dejatel'nosti predprijatija: teorija, metodologija, metodika i organizacija*, dis. na soisk. uchen. step. d.je.n., spec. 08.00.12, Moskva, 298 p.
18. Levyc'ka, S.O. (2005), *Oblik, kontrol' ta analiz dij'al'nosti nepidpryjemnych'kyh organizacij*, avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.06.04 «Buhgalters'kij oblik, analiz ta audyt», Kyi'v, 36 p.
19. Mel'nichenko, O.V. (2017), *Organizacija i metodologija analizu i audytu elektronnyh groshej v bankah*, available at: http://ztu.edu.ua/ua/science/files/autoreferat/aref_Melnichenko_OV.pdf
20. Mnyh, Je.V. (2013), «Analitichne zabezpechennja reguljuvannja ekonomichnyh procesiv», *Visnyk Chernigivs'kogo derzhavnogo tehnologichnogo universytetu*, No. 3 (68), pp. 168–173.
21. Mnyh, Je.V. (2013), «Efektyvnist' integrovanyh oblikovo-analitichnyh system», *Visnyk KNTEU*, No. 1, pp. 109–115.
22. Mnyh, Je.V. and Ferenc, I.D. (2000), *Ekonomichnyj analiz*, navch. posibnyk, Armija Ukrai'ny, L'viv, 144 p.
23. Moroz, Ju.Ju. (2012), *Buhgalters'kij oblik ta analitichne zabezpechennja monitoryngu ekonomichnogo potencialu pidpryjemstva*, avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, ZhDTU, Zhytomyr, 39 p.
24. Olijnyk, O.V. (2008), *Rozvytok ekonomichnogo analizu v umovah instyucijnyh zmin*, monografija, ZhDTU, Zhytomyr, 653 p.
25. Parhomenko, V.M. (2011), *Koncepcija rozvytku buhgalters'kogo obliku, kontrolju ta analizu vytrat na jakist' produkcii*, avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, ZhDTU, Zhytomyr, 36 p.
26. Resler, M.V. (2015), *Oblikovo-analitichne zabezpechennja operacijnoi' komponenty finansovogo menedzhmentu*, avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja d-ra ekon. nauk, spec. 08.00.09, Ternopil's'kij nacional'nyj ekonomichnyj universytet, Ternopil', 40 p.
27. Tumjanjanc, K.A. (1999), *Modelirovanie transformacii jekonomiki: problemy sistemnogo i sravnitel'nogo analiza*, Izd-vo VolGU, Volgograd, 24 p.
28. Chuchalov, E.A. and Bessonov, N.N. (1988), *Priemy jekonomicheskogo analiza*, Finansy i statistika, Moskva, 76 p.

ПОЛЯК Катерина Юріївна – здобувач кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– сучасний стан організації та методики бухгалтерського обліку та економічного аналізу наслідків надзвичайних ситуацій.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2017.